

Un Tomb

Masquefa - Març 2005

Bandolers del barroc a la Catalunya Central. Daniel Garcia Giménez. Llicenciat en Història.

El Camí Reial, via històrica que articulava la Catalunya Central, era un emplaçament estratègic per a bandolers a la caça de viatgers. Al 1594, va ser l'escenari d'un cas força interessant. Uns pagesos varen trobar un home mort a l'andana, ben a prop de Masquefa, a l'actual terme municipal de Piera. La documentació ens relata l'estat en que varen trobar el cos del desafortunat viatger:

"dit estava estava degollat per lo coll ab dues o tres punyalades que li havien dades y en lo cap tenia dos grans narres que tots judicarem que ab alguna pedral i havien fet dits cops y en la ma dreta tenia los dits tallats"

Avisat el batlle es convocà sometent i es varen buscar els assassins, que en principi eren uns viatgers que anaven cap a Montserrat. El batlle va enviar cinc homes que varen trobar als culpables amagats als estables del monestir en possessió de la roba i els diners del mort. La sentència no va tenir compassió ja que els culpables van ser penjats del mercadal i exposats durant uns dies al gener de 1595.

Fets com aquest han estat l'estandart del bandolerisme, però seria massa fàcil i massa simplista atribuir només a la desesperació el fenomen del bandolerisme, pensant que només la violència és atribut de gent deprimida i sense cap més sortida. Lluny de la pobresa, el bandolerisme, en una de les seves manifestacions menys coneguda, fou un instrument de pressió polític, que servia per esperonar les discrepàncies entre senyors, senyors bandolers fins i tot, i la monarquia dels Austries. En aquest sentit es força curiós que la Corona perseguís en primera instància el bandolerisme senyorial més que no pas aquell altre bandolerisme, fill de la misèria, més nombrós i un autèntic problema d'ordre públic.

A principis del segle XVII, la població catalana rondava el mig milió d'habitants, bàsicament dedicats a l'agricultura al camp i, a les viles i ciutats, als oficis artesanals que controlaven els diversos gremis. Eren temps difícils, amb fams, epidèmies i guerres. Fer de temporer al camp era duríssim i normalment es malvivia rondant el llindar de la pobresa. A la ciutat, la panoràmica no era gaire més favorable, la desocupació urbana era incipient en un ambient on la crisi dels oficis es va afegir als factors de inestabilitat habituals.

La paraula bandoler ve de bàndol, bandositat és la paraula que es feia servir al barroc català. La paraula bàndol fa referència a la quadrilla o partida de la que preferentment formaven part els bandolers. Però de bandolers hi havia de dos tipus: d'organitzats i de... desorganitzats, encara que la paraula no els fa justícia; els primers feien bona la frase de l'època que deia "no hi ha bandoler sense senyor", per estar al servei d'un home poderós que es feia càrrec de la seva soldada i manutenció; l'altre tipus, per contra, anava per lliure i el seu objectiu era el robatori i el lucre a títol propi. Els dos tipus anaven en colla i tan els uns com els altres havien patit les conseqüències de la difícil situació econòmica.

El camp es regia per les lleis del feudalisme. Els grans senyors, laics i eclesiàstics, tenien a incís del segle tres quartes parts de les jurisdiccions. Les friccions entre els senyors feudals per problemes de límits jurisdiccionals, dots i càrrecs es resolien moltes vegades amb l'ús de la força. I és que el feudalisme en bona part consistia en això, en l'extensió del dret polític a l'àmbit privat, i una de les seves conseqüències era que els senyors feudals gaudien del privilegi i l'honor de fer-se mutuament la

guerra, tenir i mantenir exèrcits i damnificar-se en béns, drets i persones.

En un principi, els bandolers no eren doncs delinqüents en el sentit actual de la paraula, sino els autors de les guerres privades entre senyors. En tot cas, la feina de bandoler era per no tenir gaires escrupols, ja que a part d'activitats com el segrestament, homicidi, assalt, cremes de collites, escaramusses o emboscades, es dedicaven també a saltejar camins, a robatoris, a la falsificació de moneda, a fer de guardaespalles... Però amb el temps les dues activitats, la militar o paramilitar i la delictiva es varen anar fusionant.

Els conflictes entre bandositats a finals del segle XVI reben el nom genèric de baralles entre nyeros i cadells. Aquests termes nèixen de les lluites entre dos bàndols del Rosselló i Cerdanya. Els nyeros eren els seguidors dels Banyuls, senyors de Nyer, i els cadells, eren els de Arsègel, amb propietats al Baridà i la Cerdanya. Els epítets d'aquests dos grups locals es van aplicar com a nom genèric; i els bandolers rebien aquests noms indistintament encara que fossin de bàndols de zones molt llunyanes a aquestes en espai i temps. Ara bé, ser nyerro o cadell no implicava que al darrera hi hagués una ideologia determinada, no hi ha rastre de plantejament polític ni de resposta social a cap fet econòmic, era només un nom que identificava un bàndol amb senyor. La geografia dels bandolers és dispersa, tot i que tenen una especial incidència les comarques de la Catalunya Central en l'aportació de partides.

Les quadrilles d'aquests bandolers esdevinguts delinqüents es formaven majoritàriament per gent del camp, tant senyors com servents. Es compten també gent d'oficis, especialment sastres, paraires, blanquers, ferrers, fusters, que com els estudiants donaren alguns renoms de malfactors. No hi mancaven capellans que havien penjat la sotana. Entre ells hi havia poca jerarquia, les quadrilles formaven una petita societat on manava un capitost, que era líder ocasional i que podia ésser substituït per qui pagava o pels companys de colla. El capitost, tenia els seus homes de confiança de manera informal, però ja no havia cap més rang intermig.

Quan una quadrilla es repartia el botí es tenia en consideració si el grup tenia algún malalt o nafrat i aquest rebia la seva part o una de superior a la proporcional en funció de les seves necessitats. A part d'aquest fet i d'algún que altre capitost -pocs- que cobrava més que els altres, la resta es repartia el botí a parts iguals. És aquesta camaraderia la que ha provocat la confusió habitual de fer del bandoler un Robin Hood a la catalana: en absolut, no hi ha darrere del bandoler cap intenció de redistribució de la riquesa ni de reparar cap injustícia concreta. Ara bé, podien gaudir de certes simpaties populars en el moment, pel fet d'oposar-se de manera casual a un lobbie de poder que també era mal vist pels camperols. Alhora, trobaven refugi de bon grat entre els massos de parents o gent de muntanya o boscaires que automarginats simpatitzaven amb proscrius de tota mena, d'altres vegades l'aixoplug l'havien d'obtenir per intimidació. Però... el fet que més sorpren és que on trobaven amagatall de manera més regular era entre pagesos grassos, nobles i la benevolència interesada de la casta política i el poder judicial.

Bibliografia

Torres Sans, Xavier. Els bandolers, s. XVI-XVII, Vic, Eumo, 1991.

Torres Sans, Xavier. Nyeros i Cadells. Bàndols i bandolerisme a la Catalunya moderna (1590-1640), Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres i Edicions dels Quaderns Crema, 1993.

VVAA. Historia de Piera. Pagès Edicions, 2000.